

2. Параніч В.П. Психолого-педагогічні умови професійного становлення молодшого спеціаліста : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 19.00.07 / В.П. Параніч. – К., 1997.
3. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія / О.І. Гура. – Запоріжжя : ЗІДМУ, 2006. – 332 с.
4. Шиянов Е.Н. Развитие личности в обучении / Е.Н. Шиянов, И.Б. Котова. – М. : Академия, 2000. – 288 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
6. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. – М. : Академия, 2003. – 302 с.

КОСТЄВА Ю.І.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Діалектика суспільних процесів, головними з яких є глобалізація й інформаційна революція, змінює систему суспільних та індивідуальних цінностей і, разом із цим, робить своєрідний висновок процесу підготовки людини до життя, її виконання, соціалізації, знімає співвідношення ролі чинників цього процесу, зокрема освіти, науки і культури [6, с. 3]. Ціннісні орієнтири – це компонент свідомості або елемент внутрішньої структури особистості, який виявляється у вигляді ціннісного ставлення особистості до дійсності, характеризує загальну спрямованість людини на мету й засоби діяльності, має суб'єктивно-об'єктивну основу та фіксується в інтересах, вимогах, настановах, проявляється у вибіркового оціночному ставленні до педагогічної діяльності, являючи собою своєрідну серцевину особистості. Методологічною передумовою аналізу цінних орієнтацій стало філософське трактування категорії “структура”, яку вчені визначають як єдність стійкого взаємозв'язку та взаємодії елементів. Структура характеризується стійкістю, самостійністю, мінливістю її елементів, її елементи підкорені діалектичному принципу відношення частин і цілого. Визначення структури професійно-ціннісних орієнтацій у процесі вивчення загальнопедагогічних дисциплін студентами природничо-географічного факультету, взаємозв'язку складових елементів дозволить виявити їх місце й роль у структурі особистості майбутнього вчителя. У формуванні ціннісних орієнтацій як професійної якості ми виходимо з того, що психіка людини є нерозривною єдністю розуму, почуттів і волі. Ці окремі якості особистості виявляються в процесі активної взаємодії між особою та створюють стійку систему пізнавальних, емоційних і поведінкових компромісів. Знаючи структуру й природу прояву того чи іншого компонента, можна ефективніше використовувати виховні можливості загальнопедагогічних дисциплін у формуванні майбутніх фахівців.

Сучасна педагогічна наука з позиції гуманістичного підходу, взявши за методологічну основу ідеї М. Бердяєва, П. Флоренського, С. Франка, П. Юркевича, бачить головну мету виконання в розвитку цілісної особистості, її суб'єктивних якостей, орієнтованих на свободу вибору, творчість, духовність. У дослідженнях Б. Ананьєва, І. Аносова, І. Бєха, Є. Бондаревської, В. Волкової, В. Дряпика, М. Когана, В. Лутая, В. Молодиченка, М. Окси, В. Франка та інших людина виступає в єдності своєї природної (біологічної), соціальної, культурної сутності. У науковій літературі змістовне наповнення ціннісних орієнтацій традиційно подається як єдність когнітивного, емоційного й поведінкового рівнів (А. Асмолов, А. Москаленко, М. Сова, Т. Троїцька, В. Ядов та ін.). “Людина – істота цілісна, – підкреслює І. Аносов”. Він вважає єдино правильним шляхом виховання, “окультурювання” людських потреб, адже між природою й соціумом лежить культура, яка об'єднує та допомагає розв'язати суперечності між природними й соціальними основами в людині: “Саме в антропологічному контексті слід розглянути феномен інтелектуального, духовного, який перебуває в органічному взаємозв'язку з біосоціальною сутністю людини” [1, с. 18]. Лише через культуру проходить її природне входження в соціальне життя. Особистість вчителя, за словами М. Окса, – це “специфічне утворення, котре склалось у результаті відносин, в які він вступає ще в період студентського життя. Ціннісні орієнтації, спрямованість, мотиви, особливості характеру, рівень сформованості педагогічних здібностей виконують у цьому процесі функцію регуляторів поведінки та діяльності” [8, с. 222]. Особистісні особливості впливати на здійснення вибору, його наступне оцінювання визначають міру відповідальності за прийняття рішення.

Вчені-педагоги розглядають підготовку майбутнього вчителя з позиції об'єкта пізнавальної та навчально-професійної діяльності, здатного цілеспрямовано регулювати свої дії. Формування його ціннісних орієнтацій при цьому пов'язується, перш за все, з тими феноменами, які зумовлюють самостійність і професійну придатність, а не тільки розвиток освітнього потенціалу, однак не існує розробленого механізму формування особистісних ціннісних орієнтацій. У зв'язку із цим слід відзначити перспективність аналізу свідомості та поведінки людини крізь призму її ціннісних орієнтацій, що дає змогу дізнатися, чи відчуває вона себе суб'єктом творчої діяльності, її активним учасником, чи займає пасивну позицію спостерігача за подіями. Когнітивний рівень ціннісних орієнтацій (погляди, переконання, цінності) виражає свідому спрямованість на форми життєдіяльності: емоційно характеризує ціннісні орієнтації з боку почуттів, переживань; поведінковий виражає практичну готовність до дії. Між цими рівнями існує певна взаємодія, взаємозалежність, однак кожний з них має свої характеристики. *Мета статті* – охарактеризувати ці рівні.

Когнітивний рівень ціннісних орієнтацій характеризує студента – систему знань про світ і суспільство, про соціальні цінності, норми та принципи життєдіяльності, власні індивідуальності творчі можливості. Основу когнітивного рівня становлять пізнавальні потреби як усвідомлення зна-

чущості об'єктивних якостей, явищ дійсності, що передбачає пошук особистісних сенсів, свого власного ставлення до отримуваної інформації, осмислення своєї системи цінностей, тобто активну самотійну мислєдїяльність. У становленні професійно-цїннїсних орієнтацій когнітивний рївень яскраво виявляється в раціональному оцїнюванні. З усвідомлення орієнтації в суб'єктивному світі особистості виникають цїннїсні уявлення, які відбивають значущі для види діяльності. Суб'єкт пізнання стає об'єктом самоаналїзу, самопізнання, самокорекції, свїдомо будує свїй внутрішній свїт. У цьому випадку процес становлення й функціонування цїннїсних уявлень можна подати як формування внутрішньої діяльності особливого порядку, інваріантної щодо різноманїтних предметів діяльності. Виконання такої "аксіологічної" діяльності реалїзується в конкурентних дїях і вчинках особистості на основі образу "Я", системи особистих цїнностей і переваг. У цих положеннях актуалїзуються філософські ідеї М. Шелера, М. Бахтіна, К. Манхейма, В. Молодиченка про безперервне становлення людини, незавершеність, незакінченість особистості, які слугують джерелом її саморозвитку й самовдосконалення. Суттєвим уявляється визначення М. Шелером освіченої людини: "Освіченим є той, хто оволодїв структурою своєї особистості, сукупністю вибудованих у єдності одного стилю ідеальних рухомих схем споглядання, мислення, тлумачення, оцїнювання свїту, поведження з ними й будь-якими випадковими речами в ньому; схем, які наперед задані будь-якому випадковому досвїду, котрі однаково перероблять його та включають у цїлісність особистого свїту" [10, с. 15]. Із шелерівської доктрини випливають два важливих висновки, котрі стосуються завдань освіти: 1) аксіологічна освіта учнів, що дає їм змогу провести ревізію власного цїннїсного свїту, оволодіти мовою його опису; 2) формування й розвиток студентів структури переживань цїнностей.

Відношення, виражене шляхом еволюційного переживання й оцїнювання цього об'єкта, лежить в основі формування цїннїсних орієнтацій особистості, виявляється, перш за все, в емоційному відгуку на об'єкт, предмет або явище, виражається у формі сприйняття, удавання, поняття. Пізнавальний і емоційний аспекти є двома сторонами кожного відношення від ледь помітної емоційної забарвленості відносних поглядів до яскраво вираженого переживання певних потреб і переконань, а в тих випадках, коли якась дїя здійснюється чисто раціональним шляхом і в цьому процесі не відбувається зустріч афекту й інтелекту, то виникає відповідне функціональне новоутворення, не здійснюється спонукальна сила його свідомості. Крім того, емоції виконують функцію орієнтуючих суб'єктивних сегментів і беруть участь у регуляції діяльності. Зокрема, О. Леонтєв вбачає емоції в тому, що "вони посередньо відповідають відносинам між мотивами й реалїзацією, відповідаючи можливим видам діяльності" [4, с. 164]. Подїляючи цю точку зору, Д. Ніколенко зазначає, що в почуттях відтворюється і сутність, і мотиваційна сторона діяльності. Будучи відтворенням дійсності, емоції спонукають до діяльності, а також відбивають залежність між мотивами та успіхом діяльності [7, с. 14–15]. Урахування особливос-

тей емоційно-чутливої сфери особистості значно полегшує процес пізнання загальнолюдських цінностей, посилює здатність до повноцінного сприйняття навколишньої діяльності. А. Макаренко приділяв увагу вихованню культури сприйняття, почуттів, вважаючи емоції сполучною ланкою, без якої неможливий повноцінний розвиток особистості, тому послідовно й постійно виховував у дітей вміння сприймати найтонші відтінки краси, тонкість бачення, чутливість душі [5, с. 490]. Поведінковий рівень ціннісних орієнтацій виявляється в настановах на всі види діяльності, котрі засвоюють у процесі навчання, навичках, уміннях і засобах їх здійснення. Наявність настанов дає змогу зберегти стійкість діяльності в постійно змінюваних ситуаціях, визначає засоби, умови задоволення мотиваційно-потребнісної сфери через поведінку й діяльність. Розглянутий рівень ціннісних орієнтацій тісно пов'язаний з когнітивним і емоційним, і від характеру цього зв'язку, від конкретного змісту цих рівнів залежить спрямованість ціннісних орієнтацій, поведінка особистості, а в її вчинках виявляється їх дієвість, стійкість. Важливою особливістю поведінкового рівня є те, що він виявляє наявні форми поведінки, тобто не тільки здібності, а й потреби будувати свою поведінку відповідно до усталеної ціннісної системи, що, на відміну від елементарної звички, характеризується такими особливостями: а) є результатом соціальних вправ на самовизначення; б) в її основі лежить спосіб реалізації особистого ставлення до соціальної дійсності, яка стала потребою; в) на відміну від звички, вона характеризується не шаблонами, стереотипами, а усвідомленою, гнучкою поведінкою; г) виражається не автоматизованими, а діяльними поведінковими актами [8, с. 224]. Виходячи із цих положень, вважаємо основним способом формування поведінкового компонента орієнтацій на заняттях з педагогіки створення ситуацій з перевантаженням ціннісної спрямованості, які спонукають студента до самовизначення, до вибору найбільш для нього придатного способу поведінки одночасно з прийняттям на себе відповідності за обраний засіб. Виділені рівні ціннісних орієнтацій зумовлені тими психічними процесами, які забезпечують виконання цим особистісним утворенням його ціннісно-орієнтаційних функцій.

Ціннісні орієнтації постають як центральний, кореневий компонент структури особистості, пов'язаний з іншими компонентами модельних відносин взаємозалежності. Для того, щоб визначити конкретну виховну мету, окреслимо шляхи формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів природничих спеціальностей педагогічних ВНЗ, розглянемо діалектичний взаємозв'язок ціннісних орієнтацій зі спрямованістю, потребами, мотивами, настановами, інтересами, ідеалами, переконаннями й світоглядом – тими ознаками, які характеризують суб'єкта в усьому різноманітті його соціального та індивідуально "Я". Спрямованість особистості визначається більшістю дослідників як системоутворювальна якість з досить усвідомленою емоційною привабливістю. Щодо спрямованості то ціннісні орієнтації виконують роль сполучної ланки, самостійної й рівнозначної її компонентам: мотивам, потребам, ідеалам; стабілізують особистість, сприяють її

цінності. Цінності спрямовані на зовнішнє, те, що належить до світу [8, с. 225]. Вони визначають напрямки руху, не обмежуються конкретною метою. Потреби ж суб'єктивно сприймаються як те, що знаходиться “всередині нас” і підштовхує до чогось “ззовні”, вони спрямовують до конкретної мети діяльності, тоді як прояв цінності в якомусь явищі, предметі не може її наситити й дезактивувати навіть на нетривалий час. Форма переживання цінностей – ідеали, “модель належного”, тоді як потреби переживаються як зв'язки з об'єктивними умовами життя, бажання, спокуси. Для того, щоб людина чітко усвідомлювала своє ставлення до цінностей, вона повинна визначитись у своїх потребах, оскільки саме усвідомлення потреб є основою ціннісних орієнтацій, активної діяльності особистості. Цінність особистості вчителя характеризується системою потреб, необхідних для його професійної діяльності (інтелектуальних, моральних, етичних), необхідних у його праці, задовольняючи які, він реалізує себе як особистість. Ціннісні орієнтації у процесі викладання загальнопедагогічних дисциплін визначають галузь для самостворення, виконують регуляторну функцію, виокремлюючи серед множини потреб особистісно значущі.

Процес формування ціннісних орієнтацій повинен бути спрямований на відбиття найбільше суттєвих і цінних для розвитку особистості потреб, її саморозвитку. Педагогічна корекція в цьому випадку виконує роль зовнішнього об'єктивного фактора, що впливає на орієнтаційну сферу студента, пробуджує у свідомості майбутнього вчителя постійне прагнення до пошуку життєвих і професійних пріоритетів, цінностей, до внутрішньої активності, самостійності, осмислення й оцінювання. Однак було б помилковим стверджувати, що зміст діяльності визначається лише предметним змістом потреб. У дійсності відбувається постійний аналіз можливостей, урахування ситуації, і лише на основі мотиву суб'єкт санкціонує свою поведінку. Мотивом завжди виступає переживання свого втілення потреби. Це можуть бути предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття й переживання, потреби, спрямовані на визначену мету, вони також розглядаються психологами як мотиви. Усвідомивши їх, людина здатна керувати ними, відшуковуючи шляхи й засоби задоволення одних потреб і пригнічуючи інші. Розвиток людини пов'язаний з формуванням ієрархічної структури мотивів, потреб, цінностей – домінуванням вищих рівнів (загальнолюдських цінностей) над нижчими. Така ієрархія не порушує цілісності особистості, оскільки загальну стійкість, гармонію особистості, різноманіття її зв'язків зі світом серед множини інтересів і поліспрямованості забезпечує наявність домінант – систематизуючого конструктивного елемента.

В ієрархії мотивів провідне місце посідають смислові мотиви – стійкі мотиваційні тенденції. Від того, який особистісний сенс вкладає людина в усвідомлювану нею діяльність, залежить спрямованість особистості на цінності, тобто ціннісні орієнтації. Мотиваційний компонент виступає як результат сформованості визначених якостей її подальшого вдосконалення, стимулюючи, у свою чергу, ціннісні орієнтації. За характером мотивів особистості можна говорити про її ціннісні орієнтації, і саме різницею

останніх можна пояснити різницю мотивації одного виду діяльності в різних людей. Так, основна діяльність студентів – навчально-пізнавальна – має систему мотивів, стимулюючи засвоєння різноманітної інформації. Однак, якщо в них не сформована ціннісна орієнтація на професію, то виявляється вакуум мотивації. Ціннісні орієнтації є активним фактором мотивації та поведінки. Зміст мотиву визначається тією системою цінностей, на яку орієнтується людина. Мотив завжди передує діяльності, є підсумком її попереднього осмислення. Однак здійснення діяльності залежить від того, наскільки особистість готова керуватись тими чи іншими мотивами, яка її постановка. Згідно з Д. Узнадзе, постановка є специфічним неусвідомленим етапом готовності людини певним чином віддзеркалювати і діяти щодо навколишніх об'єктів як явищ, які передують виникненню свідомих психічних процесів. Для виникнення настанови необхідна наявність потреби й ситуації для її задоволення [9, с. 164].

Поведінка є ніби формою, з якої можна говорити про формування особистості. Розкриваючи “програму людської особистості”, А. Макаренко зазначив, що сучасна людина має бути добре освіченою, повинна мати високу кваліфікацію, бути дисциплінованою, політично зрілою й відданою своєму народові. У неї має бути сформоване почуття обов'язку та почуття честі, вміння підкорятися товаришеві й наказувати йому, вміння бути чемним, суворим, добрим і нещадним – залежно від умов життя й боротьби. Вона має бути активною, організованою, наполегливою й загартованою, вміти володіти собою і впливати на інших. Якщо її покарає колектив, вона має поважати і колектив, і покарання. Вона має бути веселою, бадьорою, підтягнутою, здатною до боротьби й будівництва, жити та любити життя. Вона має бути щасливою. І такою вона має бути не лише в майбутньому, але й кожного свого теперішнього дня [5, с. 3]. На такі вимоги рівнялися, з них виходила вся виховна система А. Макаренка. Вона створила людину, у якої немає дисгармонії між особистою й сучасною метою, немає протиставлення особистісних і колективних інтересів. Педагог-новатор закликав своїх колег працювати з вірою в людину, зі справжнім гуманізмом, що є особливо актуальним для сучасної освіти, яка, як і інші галузі науки, насичена інноваційними процесами. У наш час ми дедалі частіше спостерігаємо узгодження інтегрованих зв'язків між освітою та бізнесом, економікою, медициною і навіть політикою. Результатом цього є розроблення нових навчальних програм, планів і методів навчання. До таких інноваційних напрямків в освіті належить і так звана “антрепренерська освіта”, виникнення якої було спричинено швидким розвитком нових процесів у всіх сферах життя і необхідністю підготовки учнів для життя й роботи в сучасному світі. Антрепренерська освіта – це інноваційний напрям освіти, який набув особливо бурхливого розвитку у 70–80-х рр. ХХ ст. і продовжує розвиватись у сучасній вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Метою його є підготовка учнів, щоб вони могли самі прогнозувати та втілювати в життя зміни, необхідні для подальшого розвитку економіки країни. Важливою моти-

вацією виховного процесу антрепренерського навчання є підвищення в учнів почуття впевненості у своїх силах та здібностях.

Така освіта спрямована на розвиток у тих, хто навчається, потенційних можливостей. Вона розрахована як на учнів, так і вчителів. Нині ми живемо в період глибоких змін. Система освіти має бути зорієнтована так, щоб усі учні набували відповідних знань, які допомагали б їм адаптуватися та знайти себе в сучасному житті, де постійно існує загроза безробіття. Саме педагогічна антропологія та антрепренерство дають можливість учням здобути більше ніж 90 різних знань, навичок і вмінь, що допоможуть їм у необмеженій кількості життєвих ситуацій [2, с. 85]. Стабільність ціннісних орієнтацій залежить від того, наскільки ті чи інші погляди перетворились на внутрішні принципи життєдіяльності людини, стали основою її світогляду, що забезпечує єдність думок, переконаність, дії. Діалектичний зв'язок світогляду й ціннісних орієнтацій виявляється в тому, що відбувається диференціація цінностей; глибина світогляду визначає інтенсивність ціннісно-орієнтаційної діяльності; ціннісні орієнтації впливають на світогляд особистості через її ідеали, спонукаючи діяти відповідно до них.

Екстраполяція розглянутих загальнопедагогічних положень аксіологічного знання (у площині енциклопедичного розумінні цінності та змісту) на галузь педагогічної праці дозволяє виявити сутність і обґрунтувати зміст ціннісно-смислових основ педагогічного професіоналізму, його аксіологічної сфери як системоутворювального чинника феномену. Оскільки будь-яка цінність характеризується двома властивостями – функціональним значенням та особистісним змістом, то ціннісно-смилова сфера професіоналізму учителя-вихователя є єдиною об'єктивною, нормативною, вибірково стимулювальною; активність педагога виявляється при взаємодії із цінностями педагогічної культури й суб'єктивними якостями особистості вчителя-вихователя, що сформулювалися під впливом змісту цінностей педагогічної професії. Іншими словами, феноменологія педагогічного професіоналізму визначається, з одного боку, акумульованими у професійно-педагогічному середовищі і відповідних соціальних інститутах ціннісними еталонами, що складають професійну ментальність педагогічного співтовариства, а з іншого – ціннісно-змістовними орієнтаціями особистості педагога-професіонала як результату розпредмечення культурно-професійного досвіду і його індивідуальної інтерпретації відповідно до внутрішнього аксіологічного потенціалу й аксіологічної культури педагога. Сформована система ціннісних відносин і орієнтацій учителя-вихователя, як пише Н. Грій, “характеризує ступінь професіоналізації особистості педагога й зумовлює не лише дію механізмів оцінювання педагогічних явищ, а й самооцінку власного внутрішнього світу професійно-особистих цінностей, себе як представника професійно-педагогічного співтовариства та носія його визнаних еталонних цінностей [3, с. 98]. Крім того, педагогічна праця набуває цінності та змісту в процесі складного діалектичного злиття, “зрощування” взаємопереходу особистих і професійних цінностей. Аксіологічний потенціал педагогічного професіоналізму в цілому й кожного з

його компонентів зумовлюється культурою професійно-особистісного самовизначення учителя-вихователя як постійного процесу й результату пошуку та знаходження ціннісно-змістовних орієнтирів функціонування людини в педагогічній професії. Вони відбивають якісні характеристики й рівні професіоналізації особистості вчителя-вихователя, міру професійно-педагогічної ідентифікації та ментальності. Феноменологія професійно-педагогічного самовизначення детермінується, з одного боку, акумульованими в соціумі та його інститутах ціннісними еталонами педагогічної спільноти як системою об'єктивних нормативних критеріїв якості педагогічної праці, вимог до представників педагогічної професії, сформованих під впливом традицій, передового інноваційного досвіду, досягнень наукової думки. "Розпредмечені" цінності педагогічної культури в ході їх інтеріоризації усвідомлено або неусвідомлено визначають характер сприйняття, мислення, поведінки педагога, виступають об'єктами пізнання й осмислення, стають мотивами творчих пошуків і самовдосконалення, а також емоційним відбитком професійно-педагогічних відносин, регулятором дій і вчинків педагога-професіонала [3, с. 102].

Все вищесказане дає змогу зробити такі **висновки**:

1. Світогляд відіграє важливу роль у становленні духовного світу педагога і є невід'ємною складовою частотою професійного самоусвідомлення. У цьому поєднанні теоретично обґрунтовані погляди, моральні переконання й емоційно забарвлені спрямування, зумовлені професійною діяльністю.

2. Важливо відзначити, що зміст професійного самоусвідомлення становлять не тільки усвідомлення себе в професії в контексті власної долі, національного й загальнолюдського буття.

3. Гуманістична ціннісна спрямованість світогляду майбутнього вчителя є необхідним підґрунтям для розвитку його духовно-творчого потенціалу, зацікавленого та відповідального ставлення до педагогічної дійсності.

4. Ціннісно-змістова сфера педагогічного професіоналізму вступає аксіологічним потенціалом, системоутворювальною основою, активним чинником формування, постійного розвитку й самовдосконалення.

5. Розглянувши взаємозв'язок ціннісних орієнтацій з такими структурними компонентами, як спрямованість, потреби, мотиви, інтереси, ідеали, установки, цілі, переконання і світогляд, ми поділяємо думку тих авторів, які вважають ціннісні орієнтації відносно самостійним компонентом структури свідомості, пов'язаним з іншими відносинами модальності й утворюючи основу особистості, індивідуальне обличчя, що відрізняє її від інших особистостей і виражається в моральних вчинках, у яких людина усвідомлює, створює і стверджує себе як особистість в актах рефлексії.

За допомогою ціннісних орієнтацій здійснюється можливість осмислення свого ставлення до майбутньої професії. Тому формування цієї якості особистості майбутнього вчителя повинно бути темою подальших досліджень і стати одним з головних завдань у викладанні циклу загальнопеда-

гогічних дисциплін у вузівському навчанні студентів природничих спеціальностей.

Література

1. Аносов І.П. Сучасний освітній процес: антропологічний аспект / І.П. Аносов. – К. : Твір Ампер, 2003. – 391 с.
2. Аносов І.П. Педагогічне вчення А.С. Макаренка як інноваційний напрямок антрепренерської освіти / І.П. Аносов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць. – Х., 2003. – № 4. – С. 83–90.
3. Гузій Н.В. Аксиологічний потенціал педагогічного професіоналізму / Н.В. Гузій // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей. – К. : Пед. преса, 2003. – Вип. 5. – С. 95–103.
4. Леонтьєв Н.А. Потребности, мотивы, эмоции / Н.А. Леонтьев // Психология эмоций : тексты. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 162–172.
5. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / А.С. Макаренко ; сост. вступ. ст., примеч., коммент. С. Невская. – М. : ИТРК, 2003. – 736 с.
6. Молодиченко В.В. Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти: (філософійський аналіз) / В.В. Молодиченко. – К. : Знання України, 2010. – 383 с.
7. Николенко Д.Ф. Структура личности воспитания / Д.Ф. Николенко // Формирование личности воспитателя общеобразовательной школы в педагогическом вузе : сб. науч. тр. – К. : КГПИ, 1984. – С. 12–19.
8. Окса М.М. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі вивчення загально педагогічних дисциплін / М.М. Окса // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб статей. – К. : Пед. преса, 2003. – Вип. 5. – С. 221–228.
9. Узнадзе Д.Н. Экспериментальные основы психологии установки / Д.Н. Узнадзе // Психологические исследования. – М. : Наука, 1966. – 327 с.
10. Шелер М. Избранные произведения : пер. нем. / под ред. А.В. Денежкина. – М. : Гнозис, 1994. – 490 с.

КОТ О.П.

ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ В ЗАРУБІЖНІЙ НАУЦІ

Мета сучасної освіти – виховання людини як суб'єкта культурно-історичного процесу, який відображає в собі історичний розум, культуру людства й відчуває свою відповідальність перед майбутнім як своїм майбутнім, залежним від його сучасних дій. Водночас освіта – педагогічна система, у центрі якої Людина, множина людей; спосіб функціонування цієї системи – педагогічна діяльність. Зміст і мета освіти – людина в постійному розвитку, її духовне становлення, гармонія її відносин із собою й іншими людьми, зі світом. Таким способом освіта на державному рівні створює умови розвитку – саморозвитку, виховання – самовиховання, навчання – самонавчання всіх і кожного. Отже, система освіти антропологічна по суті, створюється для людини, функціонує й розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості.

Проаналізовані джерела дають підстави для висновку про те, що питанням становлення педагогічної антропології в зарубіжній науці цікавляться багато сучасних науковців, не стали винятком і ми. Значний внесок у розробку теоретичних аспектів педагогічної антропології зробили